Asia: HE 162/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Kyseessä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että jatkossa Maahanmuuttovirasto vastaa varautumisesta kansainvälistä suojelua hakevien tai tilapäistä suojelua saavien vastaanoton järjestämiseksi laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Maahanmuuttovirasto toteuttaa tätä varautumistehtävää ja siihen liittyvää valmiussuunnittelua sekä muita tarvittavia toimenpiteitä yhteistyössä muiden viranomaisten ja 10§:n 1 momentissa mainittujen tahojen kanssa.

Laajamittainen maahantulo on yksi kansallisessa riskiarviossa todetuista uhista. Globaalisti näemme, että maiden turvallisuustilanteet voivat muuttua nopeasti. Muutokset synnyttävät pakolaisuutta ja väestön liikehdintää, joka heijastuu väistämättä myös Suomeen. On oletettavaa, että ilmastonmuutoksen edistymisen myötä syntyy myös entistä enemmän väestön liikehdintää, joka liittyy luonnossa nähtäviin muutoksiin, joissa ihmiset joutuvat väistymään tulvien, myrskyjen, kuivuuden yms tieltä. Ruuan, veden, sähkön ja myös ansiotyön puute saavat ihmiset liikkeelle. Laajamittaisen maahantulon taustalla voi olla hyvin erilaisia syitä, hybridivaikuttaminen mukaan lukien.

Laajamittaiseen maahantuloon varautuminen edellyttää STM:n näkökulmasta valmiuksien kehittämistä kansallisella tasolla niin, että järjestelmä toimii tarvittaessa yhdenmukaisesti kansallisena kokonaisuutena. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää hallituksen esityksen mukaisesti perusteltuna laajamittaiseen maahantuloon liittyvän varautumisen vastuiden selkiyttämistä viitaten vuoden 2015 laajamittaisen maahantulon tilanteesta saatuihin kokemuksiin. Laajamittainen maahantulo on valtakunnallinen häiriötilanne, johon tulee varautua kansallisesti yhtenäisin periaattein ja kansallisena kokonaisuutena. Tätä tavoitetta hallituksen esityksen voidaan katsoa tukevan. Sosiaali- ja terveysministeriö korostaa, että yhteistyö paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa on keskeistä ja tämä on huomioitu esitetyssä säännöksessä.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota valmisteilla olevaan soteuudistukseen ja sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden muutokseen. Sosiaali- ja terveydenhuoltoon tullaan myös perustamaan viisi alueellista valmiuskeskusta, jotka yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa muodostavat kansallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan. Esityksessä todetaan, että vastaanottolain muutosten yhteydessä sisäministeriö tulee antamaan ohjeistusta laajamittaiseen maahantuloon varautumiseksi, jossa tulisi huomioida yllä esitetyt muutokset.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Laissa kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) säädetään sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä 25 ja 26 §:ssä. Vuoden 2015 kaltainen laajamittainen maahantulon tilanne edellyttäisi merkittävästi myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresursseja. Maahanmuuttovirasto on hankkinut sosiaali- ja terveyspalveluita sekä palkkaamalla suoraan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä vastaanotto- ja säilöönottoyksiköihin, että tekemällä sopimuksia palveluista

yksityisten palveluntuottajien kanssa. Käynnissä oleva koronapandemia on osoittanut haasteet sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresurssien riittävyydestä laajassa häiriötilanteessa. Erityisesti vastaanottokeskusten perustamiseen liittyen maahanmuuttoviraston tulee jatkossa toimia tiiviissä yhteistyössä kuntien kanssa tilojen osalta ja erityisesti hyvinvointialueiden kanssa, jotta tarvittavan henkilöstön saatavuudesta voidaan varmistua vaarantamatta vastaanottokeskusten sijaintipaikkojen sosiaali- ja terveyspalveluiden toimintaa. Koronapandemia tulee aiheuttamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon pitkää hoito- ja palveluvelkaa sekä haasteita henkilöstön saatavuudessa. Useamman järjestelmää kuormittavan häiriötilanteen hoito yhtäaikaisesti olisi nykytilanteessa erittäin haasteellista.

Kyseisen hallituksen esityksen 12§ 2 momentissa todetaan, että maahanmuuttovirasto ohjaa muiden viranomaisten ja toimijoiden varautumista vastaanoton järjestämiseen. STM toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin johtaa, valvoo ja yhteen sovittaa sosiaali- ja terveysministeriö. Yhteistyötä tulee tehdä asiassa niin paikallisella, alueellisella kuin kansallisella tasolla.

Tove Ruokoja

Erityisasiantuntija

Sosiaali- ja terveysministeriö

Turvallisuus ja terveys –osasto / valmiusyksikkö